

Nr 20

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 163 i första kammaren av herr *Alexanderson* och nr 403 i andra kammaren av herrar *Christenson* i Malmö och *Rylander*. I motionerna, vilka är likalydande, hemställles, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i enlighet med vad i motionerna anges.

I motionerna anföres följande:

I ett rättsfall, som avgjorts av högsta domstolen under år 1958 (NJA 1958 s. 267), har det varit fråga om förverkandepåföljd, då en bil som reparerats utomlands återinförts till Sverige utan att reparationen anmälts för tullen. Domstolarna fann att, då bilägaren dömdes till ansvar för olovlig varuinförsel i syfte att undandraga tull, hela bilen och icke blott värdet av reparationen måste dömas förverkad. I anledning av nådeansökan medgav emellertid senare Kungl. Maj:t på hemställan av högsta domstolen, att bilägaren skulle befrias från förverkandepåföljden mot att han skulle till kronan utgiva visst belopp, motsvarande reparationernas värde.

Det resultat, som sålunda blev följden av Kungl. Maj:ts beslut i nådefrågan, synes stå i överensstämmelse med vad som kan anses rimligt för dylika fall. Det är emellertid otillfredsställande, att icke domstolarna kan vid behov mildra förverkandepåföljden på dylikt sätt, utan att frågan måste lösas genom beslut i nådeväg. Det synes därför böra undersökas, om icke en ändring av förverkandebestämmelserna i lagen om straff för olovlig varuinförsel och eventuellt andra lagar, som stadgar förverkandepåföljd, bör ändras i sådant syfte.

Gällande bestämmelser

Allmänna bestämmelser om förverkande av egendom, som förvärvats genom brott, begagnats vid begående av brott eller utgjort vederlag vid brottsliga transaktioner, finnes upptagna i 2 kap. 16 och 17 §§ strafflagen. Dessa bestämmelser är, med visst undantag som icke är av betydelse i detta sammanhang, enligt sin lydelse tillämpliga endast vid brott mot strafflagen. Vid sidan av strafflagens förverkandebestämmelser finnes åtskilliga stadganden om förverkande i olika författningar på specialstraffrättens område.

Enligt strafflagens allmänna förverkandebestämmelser i 2 kap. 16 och 17 §§, vilka tillkom genom 1948 års lagstiftning om brott mot staten och allmänheten, är förverkandepåföljden ej obligatorisk utan fakultativ. Ve-

derbörande domstol skall med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall pröva, huruvida förverkande skall ske. I sådana fall där det är uppenbart obilligt skall förverkandepåföljd ej tillämpas. Förevarande bestämmelser medger vidare att förverkandet begränsas till att avse endast viss del av egendomen eller dess värde.

Medan domstolarna sålunda när det gäller brott mot strafflagen har möjlighet att, då det är påkallat, mildra förverkandepåföljd finnes inom specialstraffrätten åtskilliga bestämmelser, som stadgar obligatoriskt förverkande utan möjlighet för domstolarna att helt eller delvis eftergiva förverkandepåföljden med hänsyn till skälighetssynpunkter i det särskilda fallet. Sådana bestämmelser är vanliga inom lagstiftningen rörande olovlig införsel och utförsel av varor. Ett exempel härå är de i motionerna berörda förverkanderegler i lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel.

Enligt 1 § 1 mom. nyssnämnda lag straffas den, som utan behörig tullangivning till riket inför tullpliktig vara. Det må anmärkas, att tullplikt enligt tulltaxeförordningen föreligger för bil som efter reparation utomlands återinföres till riket. Tullen utgår med viss procent av reparationskostnaden. Om reparationen nödvändiggjorts av utomlands uppkommen skada föreligger dock ej sådan tullplikt. Varuinförsellagens 1 § 8 mom. föreskriver, att olovligen infört gods är förverkat, såvitt ej omständigheterna utvisar att den olovliga varuinförseln icke skett i avsikt att undandraga varan stadgad avgift. Enligt lagens 2 § gäller samma bestämmelser även vid försök till olovlig varuinförsel. Exempel på stadganden om obligatorisk förverkandepåföljd finnes även i de två övriga huvudförfattningarna inom smuggellagstiftningen, nämligen i lagen den 18 juni 1949 om straff för olovlig varuutförsel och i lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin. Enligt bestämmelserna i förstnämnda lag skall sålunda gods som någon olovligen utfört eller sökt utföra förklaras förverkat om ej av omständigheterna framgår att brottet skett av förbiseende. Spritinförsellagen stadgar, att spritdrycker och vin, som uppenbarligen olovligen införts, jämte kärl och emballage skall vara förverkade.

Såsom ytterligare exempel på lagstiftning på specialstraffrättens område med bestämmelser om obligatorisk förverkandepåföljd må nämnas lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m., lagen den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens, lagen om rätt till jakt och jaktstadgan den 3 juni 1938, förordningen den 5 mars 1948 om försäljningsskatt, förordningen den 26 februari 1954 angående tillverkning av brännvin samt rusdrycksförsäljningsförordningen och ölförsäljningsförordningen den 26 maj 1954.

Tidigare utredningskrav och pågående utredningar

Vid 1949 års riksdag framlades proposition (nr 99) med förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, m. m. I sitt över propositionen avgivna

utlåtande (nr 37) anmärkte första lagutskottet bl. a. på att i de tre huvudförfattningar, som propositionen avsåg, nämligen lagen om straff för olovlig varuutförsel, 1923 års lag om straff för olovlig varuinförsel samt 1924 års lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, stadgandena om förverkande var utformade på olika sätt både i då gällande rätt och enligt propositionen samt att förverkandereglerna icke heller stämde överens med de allmänna bestämmelserna om förverkandepåföljd i 2 kap. 16 och 17 §§ strafflagen. Utskottet erinrade i det sammanhanget om att *straffrättskommittén* i sitt betänkande med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944: 69) uttalat, att de allmänna bestämmelserna om förverkandepåföljd torde komma att få betydelse för blivande lagstiftning på specialstraffrättens område, därvid kommittén redovisat följande skäl för sin ståndpunkt:

Det är nämligen sannolikt, att vid sådan lagstiftning viss ledning kommer att hämtas av de här föreslagna bestämmelserna. Dessa torde därför även på specialstraffrättens område i längden komma att visa sig leda till ett förenhetligande av de nu tämligen olikartade reglerna. Som dessa ofta stadga obligatoriskt förverkande och därtill sakna de av billighetshänsyn förestavade begränsningar av förverkandemöjligheten som innehållas i förevarande paragraf, skulle en sådan utveckling medföra en enligt kommitténs mening önskvärd uppmjukning av specialstraffrättens förverkandebestämmelser, vilka stundom synas gå längre än billigt är.

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen att — samtidigt som den med vissa ändringar biföll propositionen — hemställa att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till ny lagstiftning rörande straff för olovlig införsel och utförsel av varor.

I anledning av riksdagens framställning tillkallades år 1956 en särskild utredningsman med uppdrag att utarbeta förslag till ny lagstiftning rörande straff för olovlig införsel och utförsel av varor. I *utredningens direktiv* — däri anges att den begärda utredningen fått anstå i avbidan på statsmakternas ställningstagande till 1944 års nykterhetskommittés förslag — anföres bl. a. följande:

Den översyn av lagstiftningen om straff för olovlig in- och utförsel av varor, varom riksdagen hemställt, bör nu komma till stånd. Utredningen bör få den av riksdagen angivna omfattningen och syfta till ett nytt enhetligt regelsystem. De synpunkter, som första lagutskottet anförde rörande såväl principerna för ett sådant lagstiftningsarbete som de konkreta spörsmål vilka fordrar en lösning, torde få tjäna såsom utgångspunkt vid arbetets bedrivande. Vid utredningen måste självfallet beaktas de ändrade betingelser för en lagstiftning på området som 1955 års nykterhetsreform kan ha medfört.

Utredningen beräknas bli slutförd under första halvåret 1959.

Vid 1953 års riksdag väcktes en motion om utredning angående de allmänstraffrättsliga problemen inom specialstraffrätten m. m. I sitt över motionen avgivna utlåtande (nr 34) anförde första lagutskottet bl. a. följande:

Med hänsyn till att den specialstraffrättsliga lagstiftningen omspänner vida områden och tillkommit vid skilda tider och i olika sammanhang, kan den knappast helt fylla de krav i fråga om enhetlighet, överskådlighet och

klarhet, som böra ställas på densamma. En granskning av den gällande specialstraffrätten visar också, att densamma i åtskilliga hänseenden är behäftad med brister. Dessa äro i huvudsak av två slag. Å ena sidan saknas nämligen inom specialstraffrätten i betydande utsträckning föreskrifter om huru de allmänna problem skola lösas som för strafflagsbrottens del behandlas i strafflagens s. k. allmänna del. Detta har medfört, att domstolarnas praxis i dessa hänseenden på många punkter blivit vacklande och mindre följdriktig och att den på vissa områden inom specialstraffrätten utvecklats sig på ett sätt som icke står i överensstämmelse med vad som eljest gäller inom straffrätten. När å andra sidan, såsom stundom sker, regler i dessa allmänna ämnen givas i specialstraffrättsliga författningar, avvika de ofta från vad som gäller enligt strafflagen eller enligt andra specialstraffrättsliga bestämmelser, utan att detta alltid kan anses motiverat av sakliga skäl.

I utlåtandet anfördes vidare att det syntes önskvärt att specialstraffrätten i möjligaste mån bringades i överensstämmelse med den nya lagstiftning som kunde väntas i anledning av straffrättskommitténs år 1953 framlagda förslag till brottsbalk. Utskottet angav i utlåtandet flera ämnen inom specialstraffrätten, där tvekan rådde om vad som gällde, där reglerna var mindre följdriktiga eller där deras sakliga innehåll kunde kritiseras eller diskuteras. Bland sådana ämnen märktes ekonomiska påföljder för brott — särskilt förverkande.

På hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående de allmänstraffrättsliga problemen inom specialstraffrätten och om en översyn av gällande specialstraffrättsliga stadganden i förtydligande och förenhetligande syfte.

I anledning av riksdagens anhållan tillkallades år 1955 en särskild utredningsman för att verkställa en förberedande undersökning för reformering av specialstraffrätten.

I *utredningens direktiv* uttalas bl. a. följande:

Det av straffrättskommittén framlagda förslaget till brottsbalk (SOU 1953: 14), vilket för närvarande är föremål för behandling i justitiedepartementet, innebär en genomgripande reformering av straffrätten. Förslaget berör emellertid huvudsakligen de i allmänna strafflagen upptagna brotten, medan den s. k. specialstraffrätten i stort sett lämnas utanför reformen. Detta stora och viktiga rättsområde behöver dock också överses och moderniseras. — — —

Det är enligt min mening angeläget att den av riksdagen avsedda utredningen kommer till stånd. Det rättsområde som specialstraffrätten omfattar är emellertid mycket stort och svåröverskådligt. Innan närmare riktlinjer för en reform i ämnet kan utarbetas, är det nödvändigt att, till belysning av problemen, göra en förberedande undersökning, innefattande kartläggning och systematisering av hela det vidlyftiga materialet. För detta förarbete torde en särskild utredningsman få tillkallas.

De lagstiftningsproblem som här är aktuella bör lösas i nordiskt samarbete i så stor utsträckning som det kan visa sig praktiskt genomförbart. Det må nämnas att Nordiska rådet vid sin session i Stockholm år 1955 antog en rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna att åstadkomma större likformighet i dessa länders lagstiftning rörande konfiskation. Även på andra områden av specialstraffrät-

ten bör likformighet eftersträvas, och det synes vara av värde att samråd etableras redan på detta förberedande stadium. Utredningsmannen bör alltså vid sitt arbete söka kontakt med de övriga nordiska länderna.

Utredningsarbetet pågår.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från *riksåklagarämbetet, hovrätten över Skåne och Blekinge* och *generaltullstyrelsen*, varjämte tillfälle att yttra sig över motionerna beretts *Sveriges advokatsamfund*.

Riksåklagarämbetet och *hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker motionerna under hänvisning till pågående utredningar rörande det i motionerna väckta spörsmålet. *Generaltullstyrelsen* inskränker sig till att hänvisa till det pågående utredningsarbetet. *Advokatsamfundet* slutligen tillstyrker den i motionerna föreslagna utredningen.

I sitt yttrande erinrar *riksåklagarämbetet* om att obligatoriska förverkandepåföljder är särskilt vanliga inom lagstiftningen om olovlig införsel och utförsel av varor. Ämbetet anför härefter bl. a. följande:

Enligt ämbetets mening är en uppmjukning önskvärd av de nuvarande stela förverkandereglerna inom sagda lagstiftning och andra delar av specialstraffrätten. Ej sällan leda dessa regler i tillämpningen till resultat, som måste anses stötande. Ämbetet har också i åtskilliga nådeärenden funnit sig föranlåten att tillstyrka jämkning av förverkandepåföljd, som ådömts enligt någon obligatorisk förverkandebestämmelse inom specialstraffrätten.

Emellertid vill ämbetet erinra därom, att dessa spörsmål redan äro föremål för utredning. Sålunda pågår för närvarande en översyn av lagstiftningen om straff för olovlig införsel och utförsel av varor. Enligt vad ämbetet har sig bekant, kommer utredningen att föreslå sådana regler om förverkande, att påföljden, där den finnes uppenbart obillig, skall kunna helt eller delvis eftergivas. Utredningens förslag torde komma att framläggas inom den närmaste tiden. — — —

Sedan i yttrandet härefter erinrats jämväl om att en särskild utredningsman tillkallats för att verkställa en förberedande undersökning för reformering av specialstraffrätten anför ämbetet:

Det skulle givetvis kunna tänkas, att nu igångsätta en särskild utredning angående förverkandebestämmelserna inom specialstraffrätten. Enligt ämbetets mening synas emellertid övervägande skäl tala för att resultatet av de båda pågående utredningarna avvaktas. Ämbetet får därför föreslå, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hovrätten över Skåne och Blekinge delar motionärernas åsikt att det är önskvärt, att domstolarna får möjlighet att mildra förverkandepåföljden i sådana fall, som anges i det i motionen åberopade rättsfallet. Hovrätten behandlar härefter motionärernas utredningskrav, därvid hovrätten med erinran om att ett omfattande utredningsarbete redan bedrivs på ifrågasvarande område uttalar:

Då alltså utredningar pågår på hithörande område, torde det enligt hovrättens mening saknas anledning att nu igångsätta ytterligare en utredning. Den utredning, som behandlar straffbestämmelserna inom smuggellagstiftningen, är i det närmaste färdig, och det torde därför icke heller vara lämpligt att nu särskilt överväga ändrade regler för förverkande vid återinförel av egendom, som är tullpliktig endast för reparations- eller bearbetningskostnad.

Utskottet

Enligt de allmänna regler om förverkande, som infördes i strafflagen genom 1948 års strafflagsreform, är förverkandepåföljden vid brott mot strafflagen fakultativ, medan däremot åtskilliga författningar på specialstraffrättens område innehåller bestämmelser, som stadgar obligatoriskt förverkande. Domstolarna saknar sålunda i sist angivna fall möjlighet att helt eller delvis eftergiva förverkandepåföljden. Bestämmelser om obligatorisk förverkandepåföljd är särskilt vanliga inom lagstiftningen om olovlig införel och utförel av varor.

I förevarande motioner har hemställts om utredning rörande ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförel och eventuellt andra lagar, som stadgar förverkandepåföljd, i sådant syfte att domstolarna erhåller möjlighet att mildra förverkandepåföljd efter vad som kan finnas skäligt i det särskilda fallet.

Utskottet vill med åberopande av en i det föregående lämnad redogörelse hänvisa till att frågan om utformningen av förverkandebestämmelserna på specialstraffrättens område i olika sammanhang tidigare har varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. På riksdagens hemställan pågår för närvarande två utredningar på detta område, den ena sedan år 1955 avseende en förberedande undersökning för reformering av specialstraffrätten och den andra sedan år 1956 med uppdrag att utarbeta förslag till en ny lagstiftning rörande straff för olovlig införel och utförel av varor. Enligt vad utskottet inhämtat beräknas förstnämnda utredning bli klar med kartläggningen av förverkandebestämmelserna under innevarande vår. Den andra utredningen, som väntas slutföra sitt uppdrag under första halvåret 1959, avser enligt uppgift att föreslå sådana regler om förverkande, att påföljden, där den finnes uppenbart obillig, skall kunna helt eller delvis eftergivas. Med hänsyn till vad sålunda upptagits synes något initiativ från riksdagens sida i den genom motionerna väckta frågan icke nu böra ifrågakomma. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 163 och II: 403, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 april 1959

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Ahlkvist, fru Gärde Widemar, herrar Per Olofsson, Lindgren, Robert Johansson*, Arvidson, Magnusson och Åkeson;

från andra kammaren: herrar Gezelius*, Östrand, fru Boman, fru Löfqvist, herr Larsson i Norderön, fröken Bergegren, herrar Andersson i Storfors och Ågren.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.